

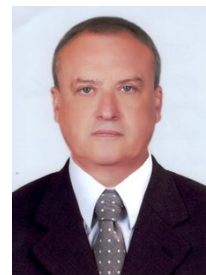
УДК 341:340.6

Юрій Пілюков, Ігор Петришин

**СУЧАСНИЙ СТАН МІЖНАРОДНОГО
СПІВРОБІТНИЦТВА ПРИ ЗДІЙСНЕННІ
СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
У СФЕРІ ЗАХИСТУ СУСПІЛЬНОЇ МОРАЛІ**

Розглянуто сучасний стан міжнародного співробітництва при здійсненні судово-експертної діяльності у сфері захисту суспільної моралі.

Ключові слова: міжнародне співробітництво, судово-експертна діяльність, суспільна мораль.

Збільшення у державі правопорушень у сфері суспільної моралі, пов'язані з трансформуванням загальної злочинності, як в Україні, так і в усьому світі, є головним фактором, який визначає актуальність досліджуваної тематики. Такі процеси відбуваються під впливом політичних та соціально-економічних змін у світовому співтоваристві.

Зважаючи на те, що правопорушення набули міждержавного характеру, метою дослідження є аналіз сучасного стану судово-експертного забезпечення розслідування правопорушень у сфері захисту суспільної моралі у співробітництві з експертними структурами інших країн.

Ефективна протидія таким злочинам неможлива без прискорення інтеграційних процесів українського законодавства до міжнародних норм права, розширення співробітництва з країнами світу, вдосконалення методик експертних досліджень.

Питання міжнародного співробітництва у сфері судово-експертної діяльності висвітлювались у працях О. І. Виноградової, Т. С. Гавриш, І. В. Лешукової, А. Г. Маланюка, М. І. Пашковського, А. С. Сизоненка, М. І. Смирнова, Ю. М. Черноус, Л. Д. Удалової, О. В. Узунової. Однак питання щодо міжнародного співробітництва у сфері захисту суспільної моралі при здійсненні судово-експертної діяльності не досліджено.

Міжнародне співробітництво у цій сфері врегульовується згідно з чинним законодавством, а саме: Конституцією України, Кримінальним процесуальним кодексом України, законами України, в тому числі: “Про захист суспільної моралі”, “Про оперативно-розшукову діяльність”, “Про міжнародні договори”, “Про судову експертизу” тощо.

Нормативно-правовою основою дотримання захисту суспільства від розповсюдження продукції, що негативно впливає на суспільну мораль, є Закон України “Про захист суспільної моралі” (далі – Закон), прийнятий у 2004 році (із доповненнями та змінами в редакції 2015 року). Згідно Закону, суспільна мораль – це система етичних норм, правил поведінки, що склалися у суспільстві на основі традиційних духовних і культурних цінностей, уявлень про добро, честь, гідність, громадський обов'язок, совість, справедливість [1].

Закон забороняє в Україні виробництво та обіг у будь-якій формі продукції порнографічного характеру, а також виробництво та розповсюдження продукції, яка пропагує війну, національну та релігійну ворожнечу, фашизм та неофашизм, зміну шляхом насильства конституційного ладу або територіальної цілісності України, принижує або ображає націю чи особистість за національною ознакою та інші людські цінності [1].

Кримінальна відповідальність за такі діяння передбачена відповідними статтями Кримінального Кодексу України (ст. ст. 300, 301 КК України) [2]. Контроль за додержанням вимог Закону, поряд з іншими органами виконавчої влади та громадського контролю, здійснює в межах своєї компетенції Міністерство внутрішніх справ України.

Зокрема, оперативно-розшукову діяльність з виявлення та документування таких правопорушень забезпечують оперативні підрозділи Національної поліції МВС України, слідчі органи проводять досудове розслідування кримінальних проваджень. Питаннями експертної оцінки відео-, аудіо-, друкованої інформації та інформації на електронних носіях, віднесення її до такої, що завдає шкоди суспільній моралі, розробленням відповідних методик займаються, поряд з іншими державними установами судової експертизи, фахівці Експертної служби МВС України.

Міжнародне співробітництво при проведенні процесуальних дій здійснюється у рамках міжнародної правової допомоги. Стаття 561 Кримінального процесуального кодексу України передбачає можливість проведення будь-яких процесуальних дій, передбачених цим Кодексом або міжнародним договором на території України, у відповідності до запиту про надання міжнародної правової допомоги та на підставі укладених міжнародних договорів [3].

МВС України є суб'єктом укладення міжнародних міжвідомчих договорів [4], окремі положення яких стосуються судово-експертної діяльності.

Розділ IV Закону України “Про судову експертизу” передбачає певні форми міжнародного співробітництва в галузі судової експертизи [5]:

- проведення судової експертизи за дорученням відповідного органу чи особи іншої держави (ст. 22);
- залучення фахівців з інших держав для спільного проведення судових експертиз (ст. 23);
- міжнародне наукове співробітництво (ст. 24).

Такі форми співробітництва дозволяють фахівцям Експертної служби МВС, поряд з іншими дослідженнями, проводити судові експертизи з питань захисту суспільної моралі, залучати до їх проведення іноземних фахівців, а з метою обміну практичним досвідом, методиками досліджень, приймати участь у спільних наукових конференціях, обмінюватись науковою інформацією і друкованими виданнями.

Механізм впровадження міжнародної діяльності відображено також у Положенні про Експертну службу МВС України, затвердженого наказом МВС України від 03.11.2015 р. №1343. Зокрема, Експертна служба, як система державних спеціалізованих установ судової експертизи у сфері міжнародного співробітництва, має право:

- встановлювати зв'язки з правоохоронними органами, установами судової експертизи і криміналістики інших держав та їх міжнародними об'єднаннями й організаціями, у тому числі й у формі членства в цих об'єднаннях та організаціях;
- сплачувати членські внески за участь у міжнародних організаціях, передбачені їх установчими документами, за наявності відповідних контрактів, двосторонніх або багатосторонніх угод тощо, передбачених законодавством;
- користуватися у межах компетенції відповідними інформаційними базами цих органів державної влади, державними, у тому числі урядовими системами зв'язку і комунікацій МВС України, іншими технічними засобами і мережами (пп. 7, 8, 9 п. 6) [6].

Здобутком у забезпеченні міжнародного співробітництва у сфері судово-експертної діяльності вважається набуття у 2002 році ДНДЕКЦ МВС України членства у Європейській мережі судово-експертних установ (ENFSI), до складу

якої входять 66 провідних експертно-криміналістичних установ з 36 країн Європи [7].

За активної допомоги цієї експертної організації у впровадженні системи якості в 2012 році ДНДЕКЦ МВС України отримав атестат акредитації, яким засвідчено компетентність його лабораторій і відповідність їх вимогам міжнародному стандарту ISO/IEC 17025. Нині за цим стандартом акредитуються лабораторії територіальних підрозділів Експертної служби МВС України [8].

Заслуговує уваги й міжнародне співробітництво Експертної служби МВС України з Міжнародною організацією кримінальної поліції Інтерпол, яка налічує 190 країн світу. Представництво України в цій міжнародній організації з 1992 року здійснює Національне центральне бюро Інтерполу України [8].

Співробітництво здебільшого здійснюється у формі обміну інформацією, пов'язаної з розповсюдженням дитячої порнографії [9]. Аналіз правових засад міжнародного співробітництва Експертної служби МВС України при здійсненні судово-експертної діяльності у сфері захисту суспільної моралі свідчить про наявність достатньо ефективної нормативно-правової бази для її забезпечення. Однак практична реалізація можливостей такого співробітництва здійснюється недостатньо. На думку фахівців, це пояснюється, передусім, відмінністю законодавства України та інших держав. Особливо це стосується положень, пов'язаних з тлумаченням таких понять, як “порнографія”, “дитяча порнографія”, “еротика”, “культ жорстокості та насильства”. Певна відмінність цих понять суттєво ускладнює їх застосування при проведенні досліджень в рамках міжнародного співробітництва.

Не сприяє забезпеченню процесу міжнародного співробітництва відсутність в Експертній службі МВС України затвердженої методики дослідження продукції, що пропагує культ насильства та жорстокості. Окремі положення методичних рекомендацій, які застосовуються при проведенні експертизи у сфері захисту суспільної моралі, не завжди відповідають їх зарубіжним аналогам, відтак для відповіді на окремі питання ініціатор проведення експертизи залучає фахівців з інших галузей експертних досліджень, зокрема, комп'ютерно-технічних, психологічних, лінгвістичних, судово-медичних та інших.

Стосовно експертизи творів, які містять ознаки дитячої порнографії, то за існуючою методикою вона не вирішує питань щодо встановлення віку людини, оскільки віднесення осіб до певної вікової категорії або встановлення наявності в них фізичних вад здійснюють суто фахівці в галузі судової медицини [10].

На думку авторів, усунення зазначених правових суперечностей, приведення у відповідність до міжнародних вимог методик досліджень, а також акредитація лабораторій за напрямом дослідження творів у сфері захисту суспільної моралі за міжнародним стандартом ISO/IEC 17025, забезпечить у подальшому використання більш ефективних заходів з протидії таким правопорушенням.

У запропонованій розвідці акцентовано увагу лише на окремих правових аспектах міжнародного співробітництва Експертної служби МВС України при здійсненні судово-експертної діяльності у сфері захисту суспільної моралі. Вказана проблематика залишається актуальною і потребує подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел

1. Закон України “Про захист суспільної моралі” станом на 09 груд. 2015 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1296-15>
2. Кримінальний кодекс України : станом на 26 квіт. 2017 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : станом на 24 груд. 2015 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – Режим доступу:

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> 4. *Сайт* Міністерства внутрішніх справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mvs.gov.ua/> 5. Закон України “Про судову експертизу”: станом на 24 груд. 2015 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України – Офіц. вид. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4038-12> 6. *Наказ* МВС України від 03.11.2015 № 1343 “Про затвердження Положення про Експертну службу Міністерства внутрішніх справ України” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1390-15> 7. *Сайт* Європейської мережі судово-експертних установ (ENFSI) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.enfsi.eu/about-enfsi/structure> 8. *Чорноус Ю. М., Лопата О. А.* Правові засади міжнародного співробітництва у сфері судово-експертної діяльності / Ю. М. Чорноус, О. А. Лопата // Криміналістичний вісник. – 2016. – Вип. № 1 (25). – С. 10. 9. *Інструкція* про порядок використання правоохоронними органами можливостей Національного центрального бюро Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів, затверджена наказом МВС України, Генеральної прокуратури України, Служби безпеки України, Держкомкордону України, Державної митної служби України, Державної податкової адміністрації України від 09.01.1997 № 3/1/2/5/2/2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/547806> 10. *Інформаційний лист* “Судово-мистецтвознавча експертиза” ДНДЕКЦ МВС України, Київ-2017., супр. лист ДНДЕКЦ від 16.03.2017 19/9-2/3393.

Юрій Пилуков, Игорь Петришин

**СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ МЕЖДУНАРОДНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА
ПРИ ОСУЩЕСТВЛЕНИИ СУДЕБНО-ЭКСПЕРТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
В СФЕРЕ ЗАЩИТЫ ОБЩЕСТВЕННОЙ МОРАЛИ**

Рассмотрены современное состояние международного сотрудничества во время осуществления судебно-экспертной деятельности в сфере защиты общественной морали.

Ключевые слова: международное сотрудничество, судебно-экспертная деятельность, общественная мораль.

Yuriy Pilyukov, Ihor Petryshyn

**CURRENT STATE OF INTERNATIONAL COOPERATION
IN THE IMPLEMENTATION OF JUDICIAL-AND-EXPERT ACTIVITY
IN THE SPHERE OF PUBLIC MORALITY PROTECTION**

The article considers the current state of international cooperation during the implementation of judicial and expert activity in the sphere of the public morality protection.

Key words: international cooperation, judicial-and-expert activity, public morality.